

HABEMUS SCIENTIAM MILITAREM!

Meil on sõjateadus! Sellise rõõmsa sõnumiga võib alustada järjekorras juba kolmanda Sõjateadlase toimetajaveergu. 2016. aasta alguses ilmunud esimese numbri saatesõnas tuli nentida, et kuigi Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused on *de facto* juba kujunenud üheks Eesti sõjateaduse keskuseks, „ei leia Eestis kehtivate teadusvaldkondade klassifikaatorite hulgast ikka veel *sõjateadust*“. Toonane saatesõna lõppes lootusrikka sooviga, „et peagi võime olla tunnistajaks uue iseseisva teadusdistsipliini, sõjateaduse sünnile.“ Oli see nüüd isetäituv ennustus või mitte, igatahes jõustus 30. juulil 2016 haridus- ja teadusministri määrus, millega lisandus Eesti teadus- ja arendustegevuse valdkondade hulka iseseisva teadusvaldkonnana **sõjateadus- ja tehnoloogia** (*Military Science and Technology*), mis kuulub Eesti Teadusinfosüsteemi klassifikatsiooni järgi „loodusteaduste ja tehnika“ ülemlvaldkonna alla.

Kui me vormilt ja sisult uuenenud KVÜÕA toimetised Sõjateadlaseks nimetasime, võisime tagasi vaadates tõdeda, et olime jõudnud ühes pikemas arenguprotsessis uude etappi. Ladina kõnekäänd ütleb, et *nomen est omen* – nimi on märk või tänapäevasemalt väljendudes programm. Sõjateaduse ametlik kasutuselevõtt on kahtlemata programmilise tähendusega nii KVÜÕA, kaitseväge kui ka kogu Eesti teadusmaailma jaoks. Loodetavasti saab sellest sündmusest Eesti sõjanduskultuuri verstepost, mida järeltulevad põlvkonnad oskavad vääriiliselt hinnata. Selle protsessi eestvedajatele, ennekõike KVÜÕA juhtkonnale, õppejõududele ja teaduritele, on see kahtlemata suur tunnustus senitehtud töö eest ning võimalus end Eesti ja rahvusvahelises teadusmaailmas senisest paremini positsioneerida. Samas on see tõsine väljakutse, et tagada sõjateadusliku teadus- ja arendustegevuse kvaliteet. Kaitseväge peastaabi ülem kolonel Martin Herem, kes juhtis neil murrangulistel aastatel KVÜÕAd, on ajakirjale Sõdur antud intervjuus öelnud: „See [sõjateadus] on nüüd ametlikult olemas ja meie lõpetajad peaksid edaspidi saada diplomi sõjateaduses. Mina olin vaid suunaandja, aga KVÜÕA inimesed olid need, kes saavutasid sõjateaduse ametliku tunnustamise. See võimaldab edaspidi teiste valdkondade teadlasi palju paremini kaasata meie õppetöös ja rakendusteaduslikes uuringutes. Ühtlasi võimaldab see teadlastel esindada meil tehtud teadustööd rahvusvahelisel areenil. See peaks julgustama teadlasi, nii sõjaväelasi kui ka tsiviilisikuid, sõjapidamist teaduslikult uurima.“¹

¹ Herem. M. 2016. Rohkem enesekindlat mõõdukust. – Sõdur, 4 (91), lk 9.

Iga teadusdistsipliin, nende hulgas ka sõjateadus, vajab olemasolevate teadmiste korrastamiseks ja uute teadmiste metoodiliseks otsimiseks ja dokumenteerimiseks teaduspublikatsioonide vormis väljundit. Riigikaitse- lise kõrgkoolina tuleb Kaitseväe Ühendatud Õppeasutustel oma igapäevast õppe-, teadus- ja arendustööd teadlikult lõimida. Kaitsevägi ja Kaitseliit on tervikuna õppivad organisatsioonid. Selleks, et teaduspõhisus saaks toimida ja vilja kanda, tuleb taseme- ja täiendusõppes õppijate ning igapäevaselt oma kutseoskusi arendavate tegev- ja reservväelasteni tuua uusi uurimistulemusi ja erialaseid metodoloogilisi ülevaateid nii meilt kui ka mujalt (sh ingliskeel- sete ja tõlkeartiklite vahendusel), mis avardavad sõjateaduslikku mõtlemist ja hõlbustavad teadmiste rakendamist igapäevases kutsetöös. Sõjaväeliste juhtide arendamise puhul on oluline, et head mõtted ja uued probleemi- püstitused, aga ka analüüsivad tagasisivaated minevikupärandisse ning edasi- viivad järeldused, mida tehakse näiteks erialaste diskussioonide, rakenduslike uurimisprojektide või sõjateaduslike lõpu-, magistri- ja doktoritööde raames, leiaksid esmalt sobiva akadeemilise vormi ja väljundi ning seejärel riigikaitse kontekstis laiapõhjalise rakendusliku väärtuse. Sõjateaduslik mõte ja sõna peavad levima ja vilja kandma. See on Sõjateadlase ja teiste KVÜÕA teadus- publikatsioonide esmane missioon. Sõjateadlase esimese numbri saatesõnas tsiteerisin üht Eesti tähtsamat sõjandusliku mõtte arendajat, kindralleitnant Nikolai Reeki, kes 1936. aastal kutsus üles elustama Eesti sõjalist mõtlemist algupärase emakeelse sõjakirjanduse abil. Sellest üleskutsest johtub ka Sõja- teadlase teine oluline missioon – edendada emakeelset sõjanduslikku mõtle- mist ja oskuskeelt. Algupärane sõjateadus ja -kirjandus saab areneda vaid koos eesti sõjanduskeelega. Eestlastena oleme (veel) uhked, et saame oma lastele pakkuda emakeelset ülikooliharidust. Meie ohvitserid omandavad esimese ja teise astme sõjaväelise kõrghariduse eesti keeles, mis on märgilise tähendu- sega, sest kaitseväelastena on nad töötanud ustavust Eesti riigile ja põhisea- duslikule korrale, mille ülesanne on muu hulgas kaitsta eesti keele ja kul- tuuri säilimist. Teadusajakirjade puhul on kiusatus ja lausa ühiskondlik surve üllitada neid üksnes inglise keeles. Toimetajana on mul hea meel, et saame eestikeelsete sõjateaduslike tekstide avaldamisega anda oma tagasihoidliku panuse põhiseaduse mõttes, toetades eesti keele ja kultuuri, sh eestikeelse sõjanduskultuuri säilimist ja arendamist. Kolonel Martin Herem, kes on ka Sõjateadlase nõuandva kogu esimees, on tõdenud: „Kui meil on olemas eesti- keelne oskussõnavara ja terminoloogia, siis loob see võimaluse arendada Eesti sõjanduskultuuri ja selle põhjal on palju kergem toimetada ka reservväega.“²

² Herem. M. 2016. Rohkem enesekindlat mõõdukust. – Sõdur, 4/2016, lk 9.

Sõjateaduse nimetamisega iseseisvaks teadus- ja arendusvaldkonnaks kaasnevad uued väljakutsed nii kaitsevæele kui ka teadlaskonnale. Mõtted peavad muutuma tegudeks, mõisted tuleb täita asjakohase ja rakendatava sisuga. Ilmselt ei ole olemas sõjateaduse üheselt mõistetavat ja üldkehtivat määratlust, nagu me näiteks võiksime defineerida kassi. Pigem on oluline küsida, milleks meil on kassi vaja: kas hiirte püüdmiseks, lindude peletamiseks või hoopis seltsiliseks? Kolonel Martin Herem on defineerinud sõjateadust kui „teadust, mis uurib seda, kuidas võimalikult väheste ressursidega hävitada vastase ressursse ning saavutada seeläbi oma riigile soodsamad tingimused eksisteerimiseks ja tegutsemiseks sõjaliste või mittesõjaliste vahenditega.“³ Sõjateaduse eesmärgistatus on selle teadusvaldkonnaga tegelemisel kahtlemata üks võtmeküsimusi. Seepärast vahendame käesolevas numbris tõlkeartikli näol Austria sõjanduseksperdi kolonel Andreas Thalhammeri mõtteid, kes on uurinud militaar- või sõjateaduse mõistet ja objekti, kaasates võrdluse teiste riikide praktikat. Thalhammer on sõnastanud tabavalt sõjateaduse kolm keskset elementi: 1) relvajõudude kasutamise ja sõjapidamise teaduslik uurimine ning uurimistulemuste teaduslik publitseerimine; 2) teaduspõhine õppetöö; 3) sobiv institutsionaalne raamistik ehk sõjaväelised kõrgkoolid, uurimisasutused ja teadusajakirjad. Seda kõike püüab KVÜÕA kui arenev sõjateaduse keskus pakkuda nii kaitsevæele kui ka ühiskonnale.

Tagasiside ajakirjas toimunud muutustele on olnud igati positiivne nii kaitsevæes kui ka väljaspool seda. Sõjateadlane on ju nii kaudses kui otseses mõttes osalenud sõjateaduse kui iseseisva teadusvaldkonna sünni ettevalmistamise juures. Sõjateadlane on eelretsenseeritava sõjateadusliku ajakirjana võimalus teadus- ja arendustegevusele, mida tehakse kaitsevæes üldise võimearenduse raames. KVÜÕA, sh rakendusuuringute keskuse eestvedamisel on suudetud viimaste aastatega saavutada kaitsevæe teadus- ja arendustegevuse valdkonnas silmnähtav muutus üldises suhtumises ja mõtlemises. Teaduspõhisus on muutunud normiks meie sõjaväelises hariduses ning koos võimearenduses tehtavate edusammudega juurdub see jõudsalt ka teistes valdkondades, olgu selleks siis laiapõhjalise riigikaitse strateegiad ja julgeolekupoliitika, ressursihaldus või muu oluline valdkond. Sõjateadlane püüab oma artiklitega teaduspõhist võimearendust igati toetada.

³ Herem, M. 2013. Eesti rahvusliku sõjalise hariduse mõte. – Sõdur, 5/2013, lk 19.

Kuigi esmapilgul näib ajakirja potentsiaalne lugejaskond olevat üsna homogeenne, on lugejatel siiski omad huvid ja eelistused. Sõjateadlane ei konkureeri näiteks kodumaise kvaliteetse sõjandusajakirjaga Sõdur. Teadus-, sh sõjateaduslike ajakirjade lugejaskond on üldjuhul alati väiksem kui populaarteaduslikel ajakirjadel, mis aga ei tähenda, et see lugejaskond ei võiks Eestis olulisel määral kattuda. Loodan, et Sõduri juurest viib sõjandushuvilise lugeja tee varem või hiljem ka Sõjateadlase juurde. Kui Sõjateadlane suudab pakkuda oma numbris kasvõi ühe uusi impulsse ja värsket mõtlemisainet pakkuva artikli igale lugejale, olgu selleks siis üksuse ülem ja tema alluvad, õppejõud ja õppurid, kaitseliitlased ja reservväelased, aga ka teiste teadusvaldkondade spetsialistid ja laiem sõjandushuviliste ring, ning teeb seda ladusas ja terminoloogiliselt täpses eesti oskuskeeles, on ajakiri oma esmase eesmärgi täitnud.

Käesolevas numbris leiate mitmeid juhtimisalaseid artikleid, mis kajastavad KVÜÕA kui sõjaväelist juhtimist õpetava ja uuriva õppeasutuse põhiülesande täitmist. Sel korral on mitmes artiklis keskendutud ülesandekeskse juhtimise mõiste eri tahkude avamisele. Kolonel **Aarne Ermus** arutleb ülesandekeskse juhtimise olemuse ja terminikasutuse üle, kolonel dr **Detlef-Holger Müller** annab esseistlikus vormis kompaktse ülevaate ülesandekeskse juhtimise kujunemisest ja kesksetest põhimõtetest ning eduka rakendamise eeldustest. Kapten **Argo Sibul**, **Kersti Kõiv** ja major **Eero Aija** on empiirilise uurimuse abil avanud Balti pataljoni näitel ülesandekeskse juhtimise rakendamise eri võimalusi. KVÜÕA kui õppiva organisatsiooni õppimisvõime parendamise võimalustest kirjutavad kapten **Rainek Kuura**, dr **Reelika Suviste** ja dr **Svetlana Ganina**. Bundeswehri, Saksa relvajõudude keskse juhtimiskontseptsiooni (*Innere Führung*) kujunemisloo ja eetilised tagamaad avab professor **Angelika Dörfler-Dierken** Bundeswehri sõja-ajaloo ja sotsiaalteaduste keskusest. Tema kolleeg dr **Heiko Biehl** arutleb Saksamaal viljeletava militaarsotsioloogia probleemide ja võimaluste üle. Oma panuse kodumaisesse militaarsotsioloogiasse annab kaitseministeeriumi nõunik **Andres Siplane**, kes analüüsib tegevteenistusest lahkunud veteranide toimetulekut tööturul. Kuna võimearenduse üheks aspektiks on teadlikkuse arendamine rahvusvahelist julgeolekukeskkonda mõjutavatest ohtudest, on dr **Vladimir Sazonov** ja dr **Holger Mölder** vaatluse alla võtnud islamistliku Daeshi liikumise, mis on üks suuremaid julgeolekualaseid ohte Lähis-Idas. Selles numbris on tähelepanu pööratud ka teistes riikides militaar- või sõjateaduse kui iseseisva teadusdistsipliini ja selle rakendamise teemal toimuvale diskussioonile, mida sel korral esindab oma võrdleva uurimusega kolonel **Andreas Thalhammer** Austria Riigikaitseakadeemiast. Numbril lõpetab

isikupärane ja õpetlik tagasivaade taasiseseisvunud Eesti sõjaväelise hariduse algusaastatesse. Oma mälestused Eesti Sisekaitse Akadeemia juures tööd alustanud kaitsekolledži esimestest aastatest (1992–1994) on kirja pannud selle õppeasutuse asutaja ja esimene juht dr **Endel Hirvlaane**.

Häid lugemiselamusi ja värskaid sõjateaduslikke mõtteid soovides

Andres Saumets

peatoimetaja